ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 9, Sayı: 121, Ekim 2021, s. 410-422

ISSN: 2148-2489 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.52647>

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date
15.09.2021

Yayımlanma Tarihi / The Publication Date
29.10.2021

Mine SAĞLAM

Anadolu Üniversitesi, Sanat Tarihi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Öğrencisi.
minesaglam@anadolu.edu.tr
Orcid: 0000-0002-2182-4370

FRANSIZ RESSAM GERMAIN FABIUS BREST VE İSTANBUL KONULU ESERLERİNDEN ÖRNEKLER

Öz

19. yüzyıl ortalarında İstanbul'a gelerek üç yılı aşkın süre kentin sanat ortamı içinde yer alan Fransız ressam Germain Fabius Brest (1823-1900) ve onun İstanbul konulu eserleri bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Germain Fabius Brest sanat yaşamına Marsilya Güzel Sanatlar Okulu'nda aldığı eğitimle başlamış, Barbizon Ekolü sanatçılarından aldığı dersler ile manzara resminde Romantizm akımının özelliklerini yansıtan eserler üretmiştir. Sanatçının 1855 yılında İstanbul'a yaptığı seyahat onun sanat yaşamında dönüm noktası olmuş ve özellikle İstanbul konulu eserleri ile dönemin Oryantalist ressamı arasında değerlendirilmiştir. Oldukça üretken bir ressam olarak uzun yıllar Osmanlı kentinin imgelerini tuvaline yansıtan Germain Fabius Brest'in İstanbul konulu çok sayıda eseri olduğu bilinmektedir. Söz konusu eserlerinden seçilmiş birkaç örnek üzerine odaklanılmış olan bu çalışmada Brest'in İstanbul'u resmettiği eserlerinde yarattığı kompozisyon ve seçtiği konular 19. yüzyıl Oryantalist sanat içinde değerlendirilmiştir.

Anahtar kelimeler: İstanbul, Germain Fabius Brest, Oryantalist Resim, 19. Yüzyıl, Osmanlı

FRENCH PAINTER GERMAIN FABIUS BREST AND EXAMPLES OF HIS WORKS ON ISTANBUL

Abstract

The subject of this study is the French painter Germain Fabius Brest (1823-1900), who came to Istanbul in the mid-19th century and took part in the art scene of the city for more than three years, and his works on Istanbul. Germain Fabius Brest started his artistic career with the education he received at the Marseille Fine Arts School, and produced works that reflect the characteristics of the Romanticism movement in landscape painting with the lessons he took from the artists of the Barbizon School. The artist's trip to Istanbul in 1855 was a turning point in his art life, and he was considered among the Orientalist painters of the period, especially with his Istanbul-themed works. It is known that Germain Fabius Brest, who, as a highly productive painter, reflected the images of the Ottoman city on his canvases for many years, has many works on Istanbul. In this study, which focuses on a few selected examples from the works in question, the composition and the subjects that Brest created in his works depicting Istanbul were evaluated within the 19th century Orientalist art.

Keywords: Istanbul, Germain Fabius Brest, Orientalist Painting, 19th Century, Ottoman

Giriş

1857 yılından itibaren Paris başta olmak üzere Fransa'da gerçekleşmiş Salon sergilerinde çoğunlukla İstanbul ve Türkiye konulu eserlerle yer alan Germain Fabius Brest dönemin sanat çevrelerince "Türkiye uzmanı" olarak anılmıştır. İstanbul pitoreskinin yaratıcısı kabul edilen ve bu kentin çok sayıda görünümünü tuvale aktaran sanatçı hakkında Semra Germaner'in Antik Dekor dergisinin 100. sayısı için kaleme aldığı "Abdülmecid Dönemi İstanbul'unun Ressamı: Germain Fabius Brest" makalesi dışında ülkemizde yapılmış kapsamlı bir çalışma olmamıştır. Ancak 2019'da tamamlanan *Fransız Ressam Germain Fabius Brest (1823-1900) ve İstanbul Konulu Eserleri* adlı tez ile Brest'in sanat hayatı ve eserleri ayrıntılı şekilde ele alınmıştır.¹

Germain Fabius Brest Fransa'da çok sayıda salon sergisine katılmış ve hemen hemen her salon sergisinde en az bir eseriyle yer alarak oldukça üretken bir ressam olarak anılmıştır. Romantik akım manzara ressamı olarak sanat hayatının ilk yıllarında Provence bölgesinin manzaralarını resmeden sanatçı 1855 yılında İstanbul'a seyahat gerçekleştirmiş ve burada kaldığı süre içinde kısa süreli bir Trabzon gezisi de yapmıştır. Sanatçının daha sonra Venedik ve Cezayir'e yaptığı seyahatleri de bilinmektedir. 19. yüzyılda doruk noktasına ulaşan Doğu merakı Avrupa resim piyasasında oryantal konulu egzotik resimlerin oldukça rağbet görmesine neden olurken farklı konularda tablolar üreten ressamı da bu yöne kaydırmıştır. Öyle ki Avrupalı sanatçıların bazıları Doğu'da bir kenti bile görmeden hayali kent görünimleri ve Doğu

¹ M. Sağlam (2019). *Fransız Ressam Germain Fabius Brest (1823-1900) ve İstanbul Konulu Eserleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. . Bu çalışma söz konusu yüksek lisans tezinden hazırlanmıştır.

yaşamına dair kurgu sahneleri resmetmişlerdir. Ancak daha gerçekçi eserler üretebilmek için tabloların konu edildiği coğrafyaları görmek zorunlu hale gelmiş, sanatçıların Doğu'da cazibe merkezi kentlere seyahatleri artmıştır. Seyahat koşullarının iyileşmesi, demiryolu ve deniz yolu vasıtalarının daha rahat yolculuk yapılmasına olanak vermesi de bu gezilerin çoğalmasında etkili olmuştur. Sanatçıların bazıları kendi imkânlarıyla turistik amaçlı geziler yaparken bazıları yayın evleri vasıtasıyla² bazıları Avrupalı elçilerin yanında veya davet üzerine³ söz konusu seyahatleri gerçekleştirmişlerdir.

Germain Fabius Brest

31 Temmuz 1823 tarihinde Marsilya'da doğan Fabius Brest'in çocukluğu ve gençliğine dair kesin bilgilere ulaşılamamıştır ancak küçük yaşta resme olan ilgisinden bahsedilmiştir. (Resim 1) Brest, *École des beaux-arts de Marseille* (Marsilya Güzel Sanatlar Okulu) resim eğitimi almıştır. Bu okuldaki eğitiminin yanında sık sık açık havada resim yaptığı, doğa içinde çalıştığı da bilinmektedir.⁴ Brest *École des beaux-arts de Marseille*'de manzara resminde dönemin önemli isimlerinden biri ve Marsilya manzara ekolünün öncülerinden Émile Charles Joseph Loubon'un (1809-1863) öğrencisi olmuştur. Marsilya kentinin kültür ve sanat yaşamına vermiş olduğu katkıyla da bilinen Loubon, 1845 yılında Marsilya Salonu'nu kurmuştur.⁵ Fabius Brest sanat yaşamında bilinen ilk salon sergisine burada katılmış ve hocası Loubon'un desteği ile 1847 yılında Marsilya Salonu'nda yer almıştır. Brest, Marsilya'da aldığı eğitim sonucu manzara resminde ilerlemiş ve bu dönemde genellikle Provence bölgesinden doğa manzaraları resmetmiştir. Örneğin, 1850 Salon sergisine Brest'in *Intérieur de la forêt de la Ste-Beaume: étude d'après nature* (Ste-Baume Ormanının İçi: Doğadan Çalışma) adlı eseri kabul edilmiştir. Fabius Brest'in sanatının şekillenmesinde önemli aşamalardan biri ise sanatçının 1847-1848 yıllarında Paris'te bulunduğu dönemdir. Sanatçı burada Barbizon okulunun ilk peyzaj ressamlarından olan Constant Troyon'un atölyesinde çalışmış, Troyon'dan renk ve ışıkla atmosfer yaratma tekniklerini öğrenmiş ve kırsal yaşam manzaralarının yer aldığı resimler yapmıştır.⁶ Böylelikle Marsilya'da Loubon'dan aldığı resim eğitimi Troyon'dan edindiği renk ve ışıkla atmosfer yaratma tekniklerini de katarak kendi resim dilini geliştirmiştir. Barbizon Ekolü sanatçıları ışığın etkilerini ve renkleri özgürce kullanmalarıyla gözlemlere dayanan doğa imgelerini tuvallere yansıtmışlardır. Brest de bu ekolden gelen hocalarından aldığı eğitimle Romantizm geleneği içinde yetişerek 1847-1857 yılları arasında yaptığı Provence bölgesi manzaralarıyla tanınmıştır.

² 19. yüzyıl Osmanlı topraklarında yapılan seyahatlere ilişkin yayınlardan bazıları için bkz. *Constantinople and the Scenery of the Seven Churches of Asia Minor* ve *Character and Costume in Turkey and Italy* adlı eserde yayınlanmıştır, Türkçe çevirisi için bakınız: R. Walsh ve T. Allom (2013). *İstanbul Manzaraları Rumeli ve Batı Anadolu'da Gezintilerle*. (Çev. Şeniz Türkömer), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları; C. C. Frankland (1830) *Travels to and from Constantinople 1827 and 1828*, London; J. Pardoe (1838). *Beauties Of The Bosphorus*, London: George Virtue.

³ N. Küçükbaşköylü (2015). Osmanlı Sarayının Portre Ressamları, *Sanat-Tarih-Mimarlık Dergisi*, sayı 14, İstanbul: TBMM Milli Saraylar Yayını.

⁴....., (1896). *Catalogue des tableaux et études par Fabius Brest*, Paris, s.3; H. Simonnot (1934) Fabius Brest, *Revue du vieux Marseille*, s. Septembre-Octobre, s. 123.

⁵A. Gouirand (1901). *Les Peintres Provençaux*. Paris: Librairie Paul Ollendorff, s. 16-42.

⁶G. Schurr ve P. Cabanne (2003). *Dictionnaire des Petits Maîtres de la Peinture*. Paris: Les Éditions de l'Amateur, s. 188-189.

Resim 1: Germain Joseph Fabius BREST (H. Simonnot, 1934)

Fabius Brest'in İstanbul yolculuğu 1855 yılının sonbaharında Marsilya Limanı'ndan başlamıştır. Brest'in İstanbul'a geldiği tarih Osmanlı Devleti'nin Marsilya Başkonsolosluğu'ndan İstanbul'a gidiş vizesinden bilinmekle birlikte İstanbul'dan ayrıldığı tarihe ilişkin bir bilgiye ulaşılamamıştır ancak sanatçının 1858 yılının Temmuz-Ağustos aylarında İstanbul'dan Trabzon'a gittiği bilinmektedir.⁷ Böylelikle Brest'in üç yılı aşkın bir süre Osmanlı topraklarında kaldığı söylenebilir.

Brest'in Venedik'e gittiği bilinmektedir ancak⁸ hangi tarihte bu seyahati gerçekleştirdiği hakkında bir bilgiye ulaşılamamıştır. Dönemin sergi kataloglarına bakarak Brest'e ait Venedik konulu eserlerin 1866 yılından itibaren Salon sergilerinde yer aldığı anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda Brest'in Venedik seyahatinin İstanbul sonrasında gerçekleşmiş olabileceği söylenebilir.

İstanbul seyahatinden sonra ressam arkadaşları Victor Huguet, Alfred Chataud ve L. Auzende ile beraber Cezayir'e gitmiş ve burada yaptığı tabloların yanında bölgeye ait seramik, ibrik, silah gibi yöreye özgü eşyalardan oluşan bir koleksiyonla dönmüştür.⁹ Sanatçı Cezayir seyahati dönüşünde Paris'e yerleşmiş ve tablolarının geliri ile rahat bir yaşam sürmüştür ancak merdivenden düşerek geçirdiği kaza sonucunda koltuk değneklerine muhtaç kalmıştır. Brest, 1 Aralık 1896 tarihinde -tabloları, koleksiyon parçaları, resim yaparken kullandığı malzemeleri ve çeşitli objelerin bulunduğu- kapsamlı bir sergi ile her şeyi satarak doğduğu kent Marsilya'ya dönmüştür. Marsilya'da birkaç sene yaşadktan sonra 5 Kasım 1900 tarihinde vefat etmiştir.

Sanatçının tabloları çoğunlukla özel koleksiyonlarda yer almaktadır. Türkiye'de müzelerde sergilenen eserlerinden *Üsküdar* ve *Üsküdar'da Bir Sokak* tabloları Milli Saraylar Resim Müzesi'nde; *Tarabya'da Fransız Sarayı* ve *Pera'da Fransız Sarayı* tabloları ise Pera Müzesi koleksiyonunda yer almaktadır. Fransız Devleti tarafından satın alınmış eserleri ise çeşitli şehir müzelerinin koleksiyonlarına dağılmış haldedir. Paris'te Luxemburg Müzesi'nde 1863 tarihli *Bebek'te Boğaz Kıyıları*;¹⁰ Béziers Güzel Sanatlar Müzesi'nde *At Meydanı*; Regards de Provence Müzesi'nde *Galata Kulesi*; Marsilya Güzel Sanatlar Müzesi'nde *Trabzon*

⁷ Fabius Brest'in Trabzon'a gitmek için Fransa Konsolosluğu'ndan izin aldığı bilgisi için bakınız; S. Germaner ve Z. İnankur (2002). *Oryantalistlerin İstanbul'u*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları s. 58.

⁸ P. Masson (1913). *Les BouchesduRhône Encyclopédie Départementale*, Tome XI Biographies, Marseille, s. 98.

⁹, 1896, s. 6.

¹⁰, 1896, s. 4.

Kervansarayı ve başka üç eseri; Saints İlçe Meclisi Müzesi'nde *Boğaziçi'nde Bebek*; Toulon Sanat Müzesi'nde *Aups Planı*; Nantes Güzel Sanatlar Müzesi'nde *İstanbul Görünümü*; Pau Güzel Sanatlar Müzesi'nde *Rue de la Colonne-Brûlée à Constantinople* ve Paris Branly Müzesi'nde *Cezayir'deki Mağribi Kafe* yer almaktadır.¹¹ *İstanbul'da Valide Sultan Hanı* tablosu ise Kahire Manial Sarayı Müzesi'nde bulunmaktadır.¹²

Sanatçının İstanbul görünümünü resmettiği tabloları ilk kez 1857 yılında Paris Salonunda sergilenmiştir. “Un Café Turc, Au Petit Champ Des Morts À Constantinople” ve “Les Murailles de Constantinople” adlı iki tabloyla katıldığı bu sergi ile Paris basını tarafından tanınmış ve eleştirmenler tarafından övgüler almış; şevkli, özgün, gelecek vadeden bir sanatçı olarak nitelendirilmiştir.¹³ Brest 1857 yılındaki bu sergiden itibaren sanat yaşamının sonuna kadar katıldığı sergilerde çoğunlukla İstanbul'u ve Osmanlı yaşantısını resmettiği eserleri ile yer almıştır. Brest'in sanat çevrelerince daha çok tanınmasını sağlayan gelişme ise 1861 Paris Salon'unda olmuştur. Bu sergiye üç eseri ile katılan Brest özellikle "At Meydanı" tablosu ile ilgiyi üzerine toplamış ve eleştirmenlerden övgüler almıştır. Günümüzde Béziers Güzel Sanatlar Müzesi'nde sergilenen bu tablo devlet tarafından satın alınmıştır. Brest'in başarı ivmesi 1864 yılı Salon'unda madalya sahibi olması ile devam etmiş; 1868 yılında da Salon'a kabul edilecek eserlerin ön elemesinden muaf tutulmuştur.¹⁴ Sanatçı yalnızca Paris Salon sergilerine değil Fransa'nın diğer şehirlerinde (Bordeaux, Le Havre, Nantes, Lyon, Dijon, Rouen) açılan salon sergilerinde de eserleriyle yer almıştır ki bu onun çok üretken bir sanatçı olduğu konusunda fikir vermektedir. Brest hakkında bilgi veren 1862 tarihli kaynakta Brest'in o tarihe kadar 218 tablosunun olduğu bilgisi yer almaktadır.¹⁵ 1862 yılından fırçayı elinden bıraktığı tarihe kadar yaptığı resimler de düşünülecek olursa eser üretimi konusunda ne kadar çalışkan olduğu anlaşılmaktadır.

Germain Fabius Brest 'in İstanbul'da Bulunduğu Dönem

Brest'in etkin olduğu yıllarda, Avrupa'da dönemin değişen koşulları Doğu'ya merakı arttırmış, Doğu mistisizmi üzerine yazılmış romanlar, hikayeler oldukça ilgi çekmiştir. Gazetelerde Doğu kentleri hakkında illüstrasyonlar eşliğinde geniş haber dizileri yapılmış, Doğu'ya seyahat edecekler için gezi rehberleri basılmış,¹⁶ Doğu'yu ziyaret etmiş gezginlerin seyahatnameleri ilgi ile takip edilmiştir.¹⁷ Diğer yandan 19. yüzyılda teknolojik gelişmelerin hızlanmasıyla; bazı yazarlar,ressamlar ve gezginler yayınevlerinde çalışmaya başlamış ve bu yolla ya da kendi imkanlarıyla Doğu gezilerine daha sık çıkmışlardır. Böylelikle daha önce

¹¹<http://www.wikizeroo.net/index.php?q=aHR0cHM6Ly9mci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvRmFiaXVzX0JyZXN0> (Erişim tarihi: 29.01.2019).

¹² S. Germaner (2007). Abdülmecid Dönemi İstanbul'unun Ressamı: Germain Fabius Brest. *Antik Dekor Dergisi*. Nisan-Mayıs sayı: 100, İstanbul: Antik A.Ş., s. 130.

¹³F. Hitzel (2009). *De Marseille à Istanbul L'Orient Turc de Ziem et de Ses Contemporains*, Marseille: Images En Manœuvres Éditions, s. 48.

¹⁴Masson, 1913, s. 99. Bu kaynakta Brest'in Salon'da yer alan eserlerinin yıllara göre bir listesi verilmiştir. Burada söz edilen Paris Salon'u olmalıdır.

¹⁵ Ayrıca bu 218 tablodan altısının Dışişleri Bakanı Édouard Antoine de Thouvenel tarafından satın alındığı bilgisi verilmektedir. E. Parrocel (1862). *Annales De La Peinture*. Paris: CH. Albessard et Bérard, s. 480.

¹⁶ İstanbul'a dair birçok yazı ve haber illüstrasyonlar eşliğinde Avrupa'da çıkan haftalık dergilerde, gazetelerde yayımlanmış, gezi rehberlerinde İstanbul'la ilgili geniş bilgiler verilmiştir. bkz. L'illustration gazetesinin 26 Mayıs 1849 tarihli sayısı;(1840). *A Hand-Book For Travellers in The Ionian Islands, Greece, Turkey, Asia Minor and Constantinople*. (Ed: J. Murray) London: John Murray, s. 133-212.

¹⁷ Bu dönemde İstanbul'a gelen seyyahlar ve yazarlar için bkz. Semavi Eyice, “19. Yüzyılda İstanbul'da Batılı Yazarlar, Ressamlar, Mimarlar, Edebiyatçılar ve Müzisyenler”, 19. Yüzyıl Sanat Ortamı Sempozyumu, İstanbul 1996, s. 9-34

sadece Doğu hakkında duydukları ve okuduklarından yola çıkarak hayali¹⁸ Doğu imgesi resmeden sanatçılar bu geziler sayesinde daha gerçekçi tablolar ortaya çıkarmışlardır.

Fabius Brest manzara ressamı olarak eserler üretirken dönemin resim piyasasında artan talep, onu Doğu temalı resimler yapma eğilimine itmiştir. Brest oryantalist akıma kayıtsız kalamamıştır. Bunda Doğu konulu eserlerin çok ilgi görmesi ve daha kolay alıcı bulması da etkili olmuş ve hocası Loubon'un desteği ile Doğu gezisine çıkmaya, yani İstanbul'a gitmeye karar vermiştir. Fabius Brest, sanat yaşamında dönüm noktası olan İstanbul seyahatini o dönemlerde Doğu'ya seyahatte en çok tercih edilen deniz yoluyla yapmıştır. Sanatçı İstanbul'a geldiğinde Fransız Elçiliği ve Fransız çevrelerince ilgiyle karşılanmıştır.¹⁹ Pera'daki Fransız Sarayı'nı (elçilik binası) ve Tarabya'daki yazlık sarayı (Tarabya Sarayı) resmetmesi de elçilik çevreleriyle ilişkilerinin iyi olduğunu göstermektedir. Brest'in İstanbul'da nerede ikamet ettiği ve atölye olarak nereyi kullandığı konusunda bir bilgi bulunamamıştır. O yıllarda Pera ve Tarabya yabancıların yerleştikleri yerlerin başında gelmektedir ve bu semtlerde elçilik çevreleriyle bağlantılı olarak kiralanen ev ya da odalar da atölye olarak kullanılmıştır.²⁰ Sanatçının 1896 yılındaki sergi kataloğunda yer alan *Intérieur d'atelier, à Constantinople* (İstanbul'da Atölye İçeri) adlı tablosunun isminden yola çıkarak bir atölyede çalıştığı anlaşılmaktadır ancak bu atölye kendisine ait olmayabilir. Bunun yanında başka bir sanatçının atölyesini misafir olarak kullanmış olma ihtimali de yüksektir.

Brest'in İstanbul'da bulunduğu yıllar İstanbul kent yaşantısında değişimin hissedildiği zamanlardır. O dönemde babası Sultan II. Mahmud'un modernleşme çabalarını devam ettiren Sultan Abdülmecid tahttadır. Ayrıca o yıllarda Kırım Savaşı (1853-1856) sürdüğünden Osmanlı Devleti'nin müttefikleri İngiltere ve Fransa askeri güçlerinin İstanbul'u üs olarak kullanması nedeniyle şehir çok sayıda yabancı askerin ağırlamıştır. Bununla birlikte İstanbul, bu savaşta izleyen Batılı muhabirler, yazarlar ve sanatçılar için de merkez konumunda olmuştur.²¹

Fabius Brest'in İstanbul'da kaldığı dönemde Trabzon'a da gitmiş ve burada bazı yapıları resmetmiştir. Sanatçının Trabzon çevresindeki illeri de gezdiği, *Giresun'dan Amasya'ya, Küçük Asya'ya Giden Yolda Keyif* başlıklı tablosundan anlaşılmaktadır. Brest'in Osmanlı topraklarında bulunduğu yıllardaki etkinlikleri henüz ayrıntılı olarak bilinmemektedir. Bu nedenle özellikle yaptığı eserler üzerinden en azından hangi şehirlerde çalışmalar yaptığı anlaşılmaktadır. Bozcaada'yı resmettiği *Vue Prise Sur L'île De Tenedos, Turque* adlı tablosu da yine onun gezilerine dair fikir vermektedir.

Fabius Brest'in İstanbul İzlenimleri

Sanatçının kendi tarzını oluşturuncaya kadar hocası Loubon'dan etkilenmiş olması son derece doğaldır ancak İstanbul kenti ve buradaki gözlemleri ona kendi resim dilini bulmasında yardımcı olmuştur denilebilir. Brest İstanbul'un pitoresk görünümünü resmederken canlı

¹⁸ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Z. İnankur (2007). İstanbul Kapisleri. *Uluslararası Oryantalizm Sempozyumu 9-10 Aralık 2006*, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültürel ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı Kültür Müdürlüğü Yayınları, s. 298; A. Gürçağlar (1996). *Hayali İstanbul Manzaranları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul, İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

¹⁹ Simonnot, 1934, s.124.

²⁰ S. Germaner ve Z. İnankur (2002). *Oryantalistlerin İstanbul'u*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları s. 63.

²¹ N. Sakaoğlu ve N. Akbayar (2001). *Avrupalılaştırmanın Yol Haritası ve Sultan Abdülmecid*. İstanbul: Denizbank, s. 12-31.

renkler ile bol ışık kullanarak kentin kimliğine yakışır bir atmosfer yaratmış bu da onun İstanbul görünümünde karakteristik bir çizgi oluşturmuştur.

Fabius Brest manzara geleneğinden gelmesi sebebiyle kompozisyonu bir bütün olarak ele almış; bulunduğu semtin doğası, mimarisi, insanları ve sosyal yaşamını gözlem gücü ile harmanlayıp manzaralarını oluşturmuştur. 1861 Paris Salon'unda madalya kazandıran ünlü *At Meydanı* tablosu sanatçının bu yeteneğinin bir örneğidir. (Resim 2) Bu tabloda mimariyi, semtin yapısını ve insan kalabalığı içindeki sosyal ve etnik farklılığı öylesine doğal sunmuştur ki hiçbir figür tabloda bir fazlalık oluşturmaz. Birçok olumlu eleştiri alan eseri Théophile Gautier şöyle anlatmıştır: "Bizans'ın Hipodromunu oluşturan bu geniş alan, At Meydanı'nın görünümünü en iyi doğruluk içinde resmetmiştir. İzleyicinin sağına Dikilitaş karşısında ise Süleymaniye'nin²² kubbesini ve minarelerini çizer, ağaçların arasından muhafaza duvarlarını uzatır; solda yumuşak renkli, cumbaları ve ızgaralı pencereleriyle ahşap evler; ve meydanda dolaşan öküz arabaları, talikalar; koşuşturanlar, uyuşmuş atlar, her ırktan kendi kıyafetleri içinde insanlar Türkler, Suriyeliler, Arnavutlar, Bulgarlar, pembe, fıstık yeşil renklerde kıyafetli kadınlar, baklava, salatalık, kavrulmuş mısır koçanı ve diğer egzotik mallar satan tüccarlar..." Buna ek olarak tablonun "aklı başında ve güçlü gerçeklik içinde" olduğunu ve bu etkinin aynı sergide *Sarayburnu* tablosuyla birlikte yer alan *Mısır Çarşısı, İstanbul'da Baharat ve İlaç Pazarı* eserinde de olduğunu belirtmiştir.²³ (Resim 3)

Resim 2: Fabius Brest, *At Meydanı*, 130,5x195,5 cm, Tuval üzerine yağlıboya, 1861, Musée des Beaux-Arts, Béziers.

https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Fabius_Brest#/media/File:Fabius_Brest_-_Place_de_l'At-Me%C3%AFdan_%C3%A0_Constantinople_01.jpg (Erişim tarihi 23.09.2020)

²²Burada Süleymaniye olarak geçen cami Sultan Ahmet Cami'dir.

²³..... (1860). *Tribune Artistique*, (Ed: M. Chaumelin), Marsilya, s. 208.

Resim 2'den ayrıntı

https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Fabius_Brest#/media/File:Fabius_Brest_-_Place_de_l'At-Me%C3%AFdan_%C3%A0_Constantinople_03.jpg (Erişim tarihi 23.09.2020)

Resim 3: Fabius Brest, *Mısır Çarşısı, İstanbul'da Baharat ve İlaç Pazarı*, 58x 81,5 cm, Tuval üzerine yağlıboya, 1861, Özel Koleksiyon (Germaner, 2007, s.135).

Brest Ayasofya Cami, Sultan Ahmet Cami, Topkapı Sarayı, Kız Kulesi, Galata Kulesi gibi İstanbul'un meşhur yerlerini ve önemli yapılarını resmetmiş ancak onun İstanbul'la ilgili tablolarının genel konu repertuarına bakıldığında bu tür eserlerin az sayıda olduğu görülmektedir. Sanatçı bilindik yerler yerine sıradan bir sokak, küçük bir pazar tezgahı, kıyı köyleri, kayıkhaneler, küçük bir çeşme başı gibi yerleri kısacası İstanbul'un sıradan yaşantısını tablolarına konu etmiştir. (Resim 4,5,6)

Resim 4: Fabius Brest, *Üsküdar*, 34x49 cm, Tuval üzerine yağlıboya, 1855-1859, Topkapı Sarayı Müzesi, İstanbul (Germaner, 2007, s.134).

Resim 5: Fabius Brest, *Quartier De Constantinople*, 86 x 67 cm, Tuval üzerine yağlıboya, Özel Koleksiyon. <http://www.sothebys.com/en/auctions/ecatalogue/2012/european-paintings/lot.45.html?locale=tr> (Erişim tarihi 11.01.2019)

Resim 6: Fabius Brest, *Boğaz Kıyıları*, 89x116 cm, Tuval üzerine yağlıboya, Özel Koleksiyon (Hitzel, 2002, s. 237).

Brest'in bazı İstanbul konulu tablolarında mimariyi ve doğal çevreyi birebir resmettiği görülür ve bu açıdan tabloların birer arşiv niteliğinde olduğu kabul edilebilir ancak sanatçı çoğu tablosunda *kapis*²⁴ görünümünü tercih etmiştir. Çoğunlukla bazı kıyı semtlerini resmederken bu yola başvurduğu görülür ki bu oryantalist resim anlayışı içinde eser üreten sanatçıların sıkça başvurdukları bir yöntemdir. Özellikle Jean-Léon Gérôme ve Rudolf Ernst'in bu anlayışla resmedilmiş eserlerinde Doğu'ya özgü her türlü obje sınırsızca istenildiği gibi kompozisyonlarda yer almış, mimari yapı ile ilgisiz figürleri bir arada kullanmıştır.²⁵ İstanbul konulu tablolarda bilindik bir yapı farklı bir yerde gösterilmiş ya da görünümünde farklılıklarla resmedilmiştir. Örneğin Brest'in *Boğaziçi'nde Üsküdar İskeleyi* eserinde (III. Ahmed Çeşmesi'nin bazı süsleme ayrıntıları dışında) böyle bir temsili kompozisyon resmetmiştir. (Resim 7) Sanatçının deniz kıyısında bir semti tasvir ettiği çok sayıda tablosu vardır. Brest'in çok sayıda tablosunda resmettiği, küçük bir sahilde bekleyen tekne ve kayıklar, farklı renklerde boyanmış ahşap evler, beyaz güneşlikli küçük bir dükkan ya da kahve, ağaçlar ve minaresi ve kubbesi görünen bir caminin oluşturduğu bu kompozisyonda görülen İstanbul'da belirli bir yer değil sanki İstanbul'un kıyı köylerinin genel bir tasviri gibidir. Bu tablolarındaki insan figürleri teknelerinde işleriyle meşgul olan balıkçılar, kayıklarla karşı kıyıya geçmek üzere kıyıda bekleyen insanlar, kırmızı fesleri ve beyaz gömlekleri ile kürek çeken kayıkçılardır ve olağan halleri ile dengeli biçimde kompozisyona yerleştirilmiştir.

Resim 7: Fabius Brest, *Boğaziçi'nde Üsküdar İskeleyi*, 52x75 cm, Tuval üzerine yağlıboya, Özel Koleksiyon (Germaner,2007, s. 130).

Çeşme yapıları hem mimari güzellikleri hem de insan figürünün işlenmesine olanak sağlayan sosyal yaşamın izlenebildiği bir kültür olması sebebiyle Oryantal temalı tabloların vazgeçilmez ögesi olmuşlar ve İstanbul'u resmeden birçok sanatçı gerek meydan çeşmelerini gerekse de sokak aralarındaki mahalle çeşmelerini tablolarının konuları arasına almışlardır. Sanatçı *Quartier De Constantinople (İstanbul'da Bir Bölge)* ve *Üsküdar* isimli tablolarında küçük mahalle çeşmelerini resmetmiştir. Boğaziçi'nde Küçüksu mesiresinde 1806-1807 tarihinde yapılan Mihrişah Vâlîde Sultan Çeşmesi²⁶ de çok sayıda sanatçı tarafından resmedilmiş zarif bir çeşmedir ve Brest'in *Fontaine Au Bord De La Mer En Turquie (Türkiye'de*

²⁴ “İtalyanca’da *kapis* ya da fantezi anlamına gelen “*capriccio*” terimi 18. yüzyıldan bu yana gerçek ve hayali yapıların pitoresk bir ortam içinde bir arada yer aldığı mimari fantazileri tanımlamak için kullanılmıştır. 19. yüzyılın oryantalist ressamı da bu türü benimsemişler, resimlerinde bazen gerçek yapıları ve nesneleri farklı ortamlara taşımış ve keyfi şekilde birleştirmişlerdir. Oryantalist sanatçıların böyle bir tercih yapmalarındaki en büyük neden mümkün olduğu kadar egzotik ve değişik öğeyi bir arada göstererek Avrupalı müşterilerinin zihnindeki Doğu imgesine cevap verebilmektir; İnankur, 2007, s.288.

²⁵ İnankur, 2007, s. 288.

²⁶ S. Eyice (1993) *Çeşme*, TDV İslam Ansiklopedisi, c. 8, İstanbul: TDV Yayınları.

Deniz Kenarında Çeşme) adlı tablosunda yer almıştır. (Görsel 8) 19. yüzyıl İstanbul sosyal yaşamında açık alanlarda gezintiler yapmanın, mesire yerlerinde vakit geçirmenin oldukça rağbet gören etkinlikler olduğu bilinmektedir ve Brest'in çeşme odaklı bu resminde de özellikle kadınların renkli giysileri ile Küçüksu mesiresindeki etkinliğe rağbet ettikleri görülmektedir. Sanatçı bu tabloda da temsili bir kompozisyon çizmiştir ancak var olan çeşme yapısının mimarisini ve söz konusu alandaki atmosferi izleyiciye yansıtmayı başarmıştır.

Resim 8: Fabius Brest, *Fontaine Au Bord De La Mer En Turquie*, 21,2 x 38cm, Tuval üzerine yağlıboya, Özel Koleksiyon. <http://www.ozbilenlermuzayede.com/muzayedeler-detay-alt.aspx?ID=1697> (Erişim tarihi 03.01.2019)

Sonuç

18.-19. yüzyılda yaşanan büyük değişimler neticesinde Avrupa'dan Doğu'ya yönelik seyahatler gerçekleşmiştir. Orta Doğu, Mısır, Anadolu coğrafyası ve her zaman cazibe merkezi olan İstanbul bu gezilerin güzergahında yer almıştır. Yazarlar, seyyahlar, ressamalar, gazeteciler, arkeologlar, araştırmacılar çeşitli motivasyonlarla çıktıkları bu yolculukları ya kendi imkanları ile ya da finansörler vasıtası ile gerçekleştirmişlerdir. Özellikle Avrupalı elçiliklerin himayesinde çok sayıda sanatçı ve bilim insanı İstanbul'a gelmiştir. Louis-François Cassas (1756-1827), Antoine de Favray (1706-1791), Jean-Baptiste Hilaire (1753-1822), Luigi Mayer (1755-1803), Jean-Baptiste Vanmour (1671-1737) gibi ressamalar elçi heyetleri ile birlikte gelmiş sanatçılardandır.²⁷ Bunun yanında İstanbul'a Sarayın daveti üzerine gelen ya da İstanbul'a geldikten sonra padişah için çalışan başta Ivan Constantinovich Aivazowski (1817-1900) olmak üzere Pierre Désirée Guillemet (1800-1896), Alberto Pasini (1826-1899), Luigi Acquarone (1800-1896) ve Fausto Zonaro (1854-1929) gibi isimler de sayılabilir.²⁸ Bunlara bakarak Fabius Brest'in İstanbul'a kendi imkânlarıyla geldiği, Fransız elçiliği çevresinde bulunmasının dışında resmi bir görevlendirmesinin ya da saraydan bir davetinin olmadığı anlaşılmaktadır.

Fabius Brest'in 19. yüzyıl oryantalistleri arasında anılmasını sağlayan İstanbul ve Türkiye konulu eserleri olmuştur. Söz konusu eserlerinde mimari öğelerin ve doğal çevrenin manzarası içinde Osmanlı sosyal yaşamını kendi halinde ve abartıya kaçmadan yumuşak çizgileri ile eserlerine aktarmıştır. Sanatçı bu tablolarda kentin öne çıkan semtlerini, mimari yapılarını, dar arka sokaklarını, ticaret alanlarını ve Boğaz kıyısındaki balıkçı köylerini resmederken bu kompozisyonlarını rengarenk giysileri içinde kadınlar, günlük işlerinde

²⁷Z. İnankur (2014). Elçilerin Sanat Hamiliği, *Kesişen Dünyalar: Elçiler ve Ressamlar*, İstanbul: Pera Müzesi Yayınları, s. 45.

²⁸E. Makzume (2007). XIX. Yüzyılda Gezgin ya da Sarayda Görevli Oryantalist Ressamlar, <http://erolmakzume.com/wp/?p=1430>.

esnaflar, kayıkları içinde balıkçılar gibi figürlerle tamamlamıştır. Gerçekçi bir yaklaşımla resmettiği bazı tabloları dönem için bir kaynak niteliği taşımaktadır. Diğer taraftan tablo repertuarının büyük kısmını oluşturan kapris görünümünde ise kompozisyonu olabildiğince doğal kurgulamış, uç noktalardaki figürleri bir araya getirmek gibi bir zorlamaya girmemiştir. İstanbul kentinin unsurlarını aklı başında bireşimle sunmuş, hayali ve gerçek imgeleri bir araya getirerek şehrin genel havasını yansıtmayı başarmıştır. Oldukça üretken bir ressam olarak uzun yıllar İstanbul imgelerini resmeden Germain Fabius Brest bunları Avrupa salon sergilerinde gözler önüne sermiştir. İstanbul'u konu edinmiş çok sayıda eserinden seçilmiş birkaç örnekle yapılan bu genel değerlendirmede Brest'in İstanbul'u bir Osmanlı kenti kimliği içinde, mimarisi, insanları, günlük yaşama dair enstantaneleri ile başarıyla resmettiği görülmektedir. Sanatçı bu anlamda İstanbul'un pitoresk resimlerinde öncü bir isim olmuş, bu alanda yerli ve yabancı birçok sanatçıyı etkilemiştir.

KAYNAKÇA

- (1840). *A Hand-Book For Travellers in The Ionian Islands, Greece, Turkey, Asia Minor and Constantinople*. (Ed: J. Murray), John Murray.
- (1860). *Tribune Artistique*, ed. Marius Chaumelin, Marsilya.
- (1896). *Catalogue des Tableaux Et Études par Fabius Brest*. Paris.
- Eyice, S. (1993). Çeşme, *TDV İslam Ansiklopedisi* içinde (Cilt. 8, s. 277-287). TDV yayınları.
- Eyice, S. (1996). 19. Yüzyılda İstanbul'da Batılı Yazarlar, Ressamlar, Mimarlar, Edebiyatçılar ve Müzisyenler, *19. Yüzyıl Sanat Ortamı Sempozyumu*.
- Frankland, C. C. (1830). *Travels to and from Constantinople 1827 and 1828*.
- Gautier, T. (1972). *İstanbul*. (N. Berk, Çev.). İstanbul Kitaplığı. (Orijinal eserin yayın tarihi 1853).
- Germaner, S. (2007). Abdülmecid Dönemi İstanbul'unun Ressamı: Germain Fabius Brest, *Antik Dekor Dergisi*, sayı 100, s.124-136, Antik A.Ş.
- Germaner, S., İnankur, Z. (2002). *Oryantalistlerin İstanbul'u*. Türkiye İş Bankası yayınları.
- Gouirand, A. (1901). *Les Peintres Provençaux*. Librairie Paul Ollendorff.
- Gürçağlar, A. (1996) *Hayali İstanbul Manzaraları*. Yayımlanmamış doktora tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hitzel, F. (2009). *De Marseille à Istanbul L'Orient Turc de Ziem et de Ses Contemporains*, Images En Manœuvres Éditions.
- İnankur, Z. (2007). İstanbul Kaprisleri. *Uluslararası Oryantalizm Sempozyumu bildiriler kitabı* içinde (ss287-298). İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültürel ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı Kültür Müdürlüğü yayınları.
- İnankur, Z. (2014). Elçilerin Sanat Hamiliği, *Kesişen Dünyalar: Elçiler ve Ressamlar*, Pera Müzesi yayınları.

- Küçükhasaköylü, N. (2015). Osmanlı Sarayının Portre Ressamları, *Sanat-Tarih- Mimarlık Dergisi*, sayı 14, 81-95. TBMM Milli Saraylar Yayını.
- Makzume, E. (2007). XIX. Yüzyılda Gezin ya da Sarayda Görevli Oryantalist Ressamlar. *Erol Makzume*, <http://erolmakzume.com/wp/?p=1430>
- Masson, P. (1913). *Les Bouches du Rhone Encyclopédie Départementale*, Tome XI Biographies, Marseille.
- Pardoe, J. (1838). *Beauties Of The Bosphorus*, George Virtue.
- Parrocel E. (1862) *Annales De La Peinture*. CH. Albessard et Bérard.
- Sağlam, M. (2019). *Fransız Ressam Germain Fabius Brest (1823-1900) ve İstanbul Konulu Eserleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sakaoğlu, N. ve Akbayar, N. (2001). *Avrupalılaşmanın Yol Haritası ve Sultan Abdülmecid*. Denizbank.
- Schurr G. ve Cabanne P. (2003). *Dictionnaire des Petits Maîtres de la Peinture*. Les Éditions de l'Amateur.
- Simonnot, H. (1934). Fabius Brest, *Revue du vieux Marseille*, Septembre-Octobre.
- Walsh, R. ve Allom, T. (2013). *İstanbul Manzaraları Rumeli ve Batı Anadolu'da Gezintilerle*. (Ş. Türkömer, Çev.). Türkiye İş Bankası Kültür yayınları (Orijinal eserin yayın tarihi 1839).

İnternet Kaynakları

- <http://erolmakzume.com/wp/?p=1430> (Erişim tarihi 21.04.2019)
- [https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Fabius_Brest#/media/File:Fabius_Brest - _Place_de_l'At-Me%C3%AFdan_%C3%A0_Constantinople_01.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Fabius_Brest#/media/File:Fabius_Brest_-_Place_de_l'At-Me%C3%AFdan_%C3%A0_Constantinople_01.jpg) (Erişim tarihi 23.09.2020)
- [https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Fabius_Brest#/media/File:Fabius_Brest - _Place_de_l'At-Me%C3%AFdan_%C3%A0_Constantinople_03.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Fabius_Brest#/media/File:Fabius_Brest_-_Place_de_l'At-Me%C3%AFdan_%C3%A0_Constantinople_03.jpg) (Erişim tarihi 23.09.2020)
- [http://www.sothebys.com/en/auctions/ecatalogue/2012/european paintings/lot.45.html?l_ocale=tr](http://www.sothebys.com/en/auctions/ecatalogue/2012/european_paintings/lot.45.html?l_ocale=tr) (Erişim tarihi 11.01.2019)
- <http://www.ozbilenlermuzayede.com/muzayedeler-detay-alt.aspx?ID=1697> (Erişim tarihi 03.01.2019)